CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
M. POIARES MADURO
prezentate la 22 mai 2008 [1]

1. Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare a fost formulată în cadrul unui apel introdus împotriva deciziei Bács-Kiskun Megyei Bíróság (Tribunalul Districtual Bács Kiskun) (Ungaria), în calitatea acestuia de tribunal pentru societăți (Cégbíróság). Cererea se referă la o societate în comandită simplă care solicită să își transfere administrația centrală din Ungaria în Italia, însă dorește să rămână înregistrată în Ungaria, astfel încât să își mențină calitatea de societate de drept maghiar. Cu toate acestea, Bács-Kiskun Megyei Bíróság, în cadrul exercitării misiunii sale de instanță care are obligația ținerii registrului societăților, a refuzat să înregistreze noua adresă pentru motivul că dreptul maghiar nu permite un astfel de transfer. Instanța s-a pronunțat în sensul că o societate care dorește să își transfere administrația centrală într-un alt stat membru trebuie mai întâi să fie dizolvată în Ungaria și, ulterior, constituită din nou în conformitate cu legislația statului membru respectiv. În cadrul apelului, Szegedi Ítélőtábla (Curtea de Apel Regională din Szeged) a solicitat asistență din partea Curții pentru a putea decide dacă legislația maghiară aplicabilă este compatibilă cu dreptul de stabilire. De asemenea, instanța de trimitere a ridicat mai multe probleme privind aplicabilitatea articolului 234 CE.

I — Situația de fapt și trimiterea preliminară

2. Cartesio are forma juridică de „betéti társaság" (societate în comandită simplă) de drept maghiar și are sediul social la Baja (Ungaria). Această societate are doi asociați cu reședința în Ungaria și care au cetățenia acestui stat membru, și anume: comanditarul, care trebuie să contribuie cu fondurile în privința cărora s-a obligat cu titlu de aport – și care răspunde pentru obligațiile societății numai până la concurența aportului său – și, respectiv, comanditatul care răspunde pentru toate obligațiile societății [2].

3. La 11 noiembrie 2005, Cartesio a depus o cerere la Bács-Kiskun Megyei Bíróság pentru modificarea mențiunii în registrul local al societăților în vederea înscrierii noii adrese a administrației centrale a societății, și anume „21013 Gallarte (Italia), Via Roma nr. 16". Această instanță a respins însă cererea depusă de Cartesio. Instanța a reținut că dreptul maghiar nu oferă societăților posibilitatea să

1 — Limba originală: engleza.

2 — Deși Cartesio are statutul unei societăți de persoane, întrebările adresate privesc atât societățile de persoane, cât și societățile de capitaluri de drept maghiar. Prin urmare, în cadrul întrebărilor de interpretare adresate, precum și pentru a desemna Cartesio, vom utiliza termenul general „societate". În mod asemănător, referirile la „constituire" vor fi considerate, atunci când este cazul, ca incluzând și înregistrarea sau constituirea unei societăți de persoane.

își transfere administrația centrală în alt stat membru, menținându-și totodată calitatea de societate de drept maghiar. Prin urmare, pentru mutarea administrației centrale, Cartesio ar fi trebuit mai întâi să fie dizolvată în Ungaria și, ulterior, constituită din nou în conformitate cu dreptul italian.

4. Cartesio a formulat apel împotriva deciziei pronunțate de tribunalul care are obligația ținerii registrului societăților la Szegedi Ítélőtábla. Această instanță a adresat Curții de Justiție următoarele întrebări preliminare:

„1) O instanță de al doilea grad de jurisdicție, sesizată cu un apel împotriva unei decizii pronunțate de tribunalul care are obligația ținerii registrului societăților ca urmare a unei cereri de modificare a unei mențiuni de înregistrare, are competența de a formula o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, în sensul articolului 234 CE, în măsura în care nici decizia tribunalului, nici examinarea apelului nu intervin în contextul unei proceduri contradictorii?

2) În măsura în care, în temeiul articolului 234 CE, se consideră că instanța de al doilea grad de jurisdicție are competența de a sesiza Curtea de Justiție cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, aceasta trebuie să fie considerată instanță de ultim grad de jurisdicție supusă, în temeiul acestui articol, obligației de a sesiza Curtea cu o întrebare de interpretare a dreptului comunitar?

3) Competența instanțelor maghiare, care rezultă în mod direct din articolul 234 CE, de a formula o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare este și poate fi limitată de o dispoziție de drept național ce recunoaște un drept de apel, în sensul legislației naționale, împotriva unei ordonanțe de trimitere, deși instanța națională superioară sesizată în apel poate reforma ordonanța, poate desființa trimiterea preliminară și poate dispune ca instanța care a pronunțat ordonanța să continue procedura de drept intern suspendată?

4) a) În cazul în care o societate constituită și înscrisă în registrul societăților în Ungaria în temeiul dreptului maghiar dorește să își transfere sediul în alt stat membru al Uniunii [Europene], acest aspect este reglementat de dreptul comunitar sau, în lipsa armonizării, sunt aplicabile în mod exclusiv dispozițiile din legislațiile naționale?

b) O societate maghiară poate solicita transferul sediului acesteia în alt stat membru al Uniunii prin invocarea

directă a dreptului comunitar (în speță, articolele 43 CE și 48 CE)? În cazul unui răspuns afirmativ, un asemenea transfer poate fi supus – indiferent dacă de «statul de origine» sau de «statul gazdă» – unei anumite condiții sau autorizări?

c) Articolele 43 CE și 48 CE trebuie interpretate în sensul că este incompatibilă cu dreptul comunitar o normă sau o practică de drept intern care face distincție între societățile comerciale, în ceea ce privește exercitarea drepturilor acestora, în funcție de statul membru în care se află sediul lor?

Articolele 43 CE și 48 CE trebuie interpretate în sensul că este incompatibilă cu dreptul comunitar o normă sau o practică de drept intern care interzice unei societăți [din statul membru respectiv] să își transfere sediul în alt stat membru al Uniunii Europene?"

II — Apreciere

A — *Prima întrebare*

5. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă o trimitere preliminară este admisibilă în cadrul apelului împotriva deciziei unei instanțe inferioare, în măsura în care nici procedura în fața instanței inferioare, nici examinarea apelului nu intervin în contextul unei proceduri contradictorii. Astfel, mai întâi, instanța de trimitere solicită Curții să stabilească dacă poate să îi adreseze o întrebare [3]. Răspunsul rezultă cu claritate din jurisprudență. În contextul prezentei cauze, Bács-Kiskun Megyei Bíróság a exercitat mai degrabă o misiune de înregistrare, și anume a acționat „în calitate de autoritate administrativă, fără a avea obligația ca, în același timp, să soluționeze un litigiu" [4]. În scopul aplicării articolului 234 CE, această instanță trebuie calificată în sensul că nu exercită o funcție jurisdicțională, în cadrul căreia tribunalul care are obligația ținerii registrului societăților nu are competența de a adresa o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare [5]. În schimb, în ceea ce privește articolul 234 CE, apelul împotriva deciziei pronunțate de Bács-Kiskun Megyei Bíróság este o procedură jurisdicțională, chiar dacă nu se desfășoară în

3 — A se vedea de asemenea, de exemplu, Hotărârea din 23 martie 1982, Nordsee (102/81, Rec., p. 1095).

4 — A se vedea Hotărârea din 15 ianuarie 2002, Lutz și alții (C-182/00, Rec., p. I-547, punctul 14).

5 — *Ibidem*, punctul 13. A se vedea de asemenea Hotărârea din 19 octombrie 1995, Job Centre (C-111/94, Rec., p. I-3361, punctul 11), Hotărârea din 14 iunie 2001, Salzmann (C-178/99, Rec., p. I-4421, punctul 15), Hotărârea din 30 iunie 2005, Längst (C-165/03, Rec., p. I-5637, punctul 25), și Hotărârea din 27 aprilie 2006, Standesamt Stadt Niebüll (C-96/04, Rec., p. I-3561, punctul 14), precum și Ordonanța din 22 ianuarie 2002, Holto (C-447/00, Rec., p. I-735, punctele 17 și 18).

cadrul unei proceduri contradictorii [6]. Prin urmare, o instanță sesizată în cadrul unei asemenea proceduri are competența de a adresa Curții de Justiție o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare [7]. Prin urmare, trebuie să concluzionăm că prima întrebare adresată de către instanța națională este admisibilă și, în plus, trebuie să primească un răspuns afirmativ.

B — *A doua întrebare*

6. În al doilea rând, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă trebuie să fie considerată instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern și căreia i se aplică obligația prevăzută la articolul 234 al treilea paragraf CE. Se poate argumenta că această întrebare este inadmisibilă în măsura în care răspunsul la aceasta nu este necesar pentru soluționarea litigiului principal – în definitiv, instanța de trimitere a decis să adreseze celelalte întrebări preliminare. Cu toate acestea, atunci când reiese cu claritate că o întrebare prezintă o importanță practică mai largă pentru interpretarea și aplicarea uniformă a dreptului comunitar și atunci când această întrebare nu prezintă o legătură artificială cu situația de fapt [8], regulile de admisibilitate nu trebuie aplicate astfel încât să constituie obstacole practic insurmontabile. Astfel, atunci când singura soluție realistă pentru instanța națională constă în a adresa o asemenea întrebare în cadrul unei proceduri al cărei răspuns ar putea să nu fie strict necesar în vederea soluționării cauzei pendinte în fața ei, în opinia noastră, se impune ca pragul de admisibilitate să nu fie situat prea sus [9].

7. Referitor la întrebarea formulată, este dificil de observat un alt mijloc prin intermediul căruia ar fi putut fi adresată Curții, în pofida pertinenței evidente cu privire la funcționarea procedurii preliminare și având în vedere faptul că legătura cu situația de fapt din cauză nu poate fi considerată artificială. Ar fi excesiv să se solicite, într-o primă etapă, unei instanțe naționale să adreseze o trimitere preliminară doar în scopul de a se stabili dacă i se aplică sau nu i se aplică obligația prevăzută la articolul 234 CE și, ulterior, în a doua etapă, dacă răspunsul se dovedește a fi pozitiv, să adreseze întrebările efective în cadrul unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare [10]. Prin urmare, sugerăm Curții să ofere asistență cu privire la acest aspect, astfel cum a procedat într-un context asemănător în cauza Lyckeskog [11].

6 — A se vedea Hotărârea Job Centre, citată la nota de subsol 5, punctul 11, și Hotărârea Holto, citată la nota de subsol 5, punctul 19.

7 — A se vedea de asemenea, implicit, Hotărârea din 13 decembrie 2005, SEVIC Systems (C-411/03, Rec., p. I-10805).

8 — A se vedea Hotărârea din 30 noiembrie 2000, Österreichischer Gewerkschaftsbund (C-195/98, Rec., p. I-10497), în care Curtea a admis întrebări având o „importanță generală” și care sunt doar în mod abstract legate de un ansamblu de fapte. A se vedea de asemenea analiza efectuată de avocatul general Jacobs în această cauză, în care pledează pentru o interpretare restrictivă a noțiunii „întrebare ipotetică”.

9 — Jurisprudența Curții pare să confirme faptul că regulile de admisibilitate trebuie să fie interpretate luând în considerare eventualitatea lipsei oricărei altei soluții viabile pentru a adresa Curții astfel de întrebări, ținând cont de regulile naționale de procedură, de cheltuielile de judecată și de preocuparea pentru economia procedurală. A se vedea în special Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman (C-415/93, Rec., p. I-4921), în special întrebările referitoare la clauzele privind cetățenia. Vom aborda ulterior în detaliu acest punct, în cadrul celei de a treia întrebări.

10 — Alte căi prin intermediul cărora întrebarea ar putea fi transmisă Curții ar părea și mai oneroase: a se vedea, de exemplu, Hotărârea din 30 septembrie 2003, Köbler (C-224/01, Rec., p. I-10239).

11 — Hotărârea din 4 iunie 2002 (C-99/00, Rec., p. I-4839).

8. Potrivit deciziei de trimitere, într-o situație precum cea de față, Legfelsőbb Bíróság (Curtea Supremă) poate fi sesizată cu un recurs de către partea interesată. Cu toate acestea, instanța de trimitere observă faptul că recursul la Legfelsőbb Bíróság este limitat la aspecte de drept. În acest sens, instanța de trimitere face trimitere la articolul 270 alineatul 2 din Legea nr. III din 1952 privind Codul de procedură civilă (a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény) care prevede: „Legfelsőbb Bíróság poate fi sesizată cu un recurs pentru motivul încălcării legii împotriva oricărei hotărâri având autoritate de lucru judecat, precum și împotriva oricărei ordonanțe având autoritate de lucru judecat care afectează fondul unei cauze, de oricare parte sau intervenient sau de oricare persoană vizată de decizie, în limitele părții din decizie care o vizează". În plus, instanța de trimitere menționează că recursul nu are un efect suspensiv automat. Prima teză a articolului 273 alineatul 3 din aceeași lege prevede că: „Declararea unui recurs nu are drept efect suspendarea executării deciziei. La cerere, Legfelsőbb Bíróság poate admite suspendarea în împrejurări excepționale."

9. Totuși, aceste limitări nu justifică concluzia că Szegedi Ítélőtábla trebuie să fie considerată „instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern". Se poate presupune că orice întrebare referitoare la validitatea și la interpretarea dreptului comunitar constituie un aspect de drept și ar putea, în consecință, să facă obiectul unui recurs. Mai mult decât atât, normele naționale de procedură potrivit cărora un astfel de recurs ar avea efect suspensiv doar în împrejurări excepționale sunt, în principiu, compatibile cu dreptul comunitar cu condiția, pe de o parte, ca aceste modalități procedurale să nu fie aplicate astfel încât acțiunile cu privire la aspecte de drept comunitar să aibă un tratament mai puțin favorabil decât acțiunile privind aspecte de drept național (principiul echivalenței) și, pe de altă parte, să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică comunitară (principiul efectivității) [12].

10. Astfel, faptul că un recurs împotriva unei decizii a unei instanțe naționale este limitat la aspecte de drept și nu are un efect suspensiv automat nu are drept consecință că această instanță ar fi vizată de obligația prevăzută la articolul 234 al treilea paragraf CE.

C — *A treia întrebare*

11. A treia întrebare preliminară se referă la posibilitatea, existentă potrivit dreptului procedural civil maghiar, de a formula un apel distinct împotriva unei decizii prin care se dispune o trimitere preliminară. Articolul

12 — A se vedea, prin analogie, Hotărârea din 16 decembrie 1976, Rewe-Zentralfinanz și Rewe-Zentral (33/76, Rec., p. 1989), Hotărârea din 14 decembrie 1995, van Schijndel și van Veen (C-430/93 și C-431/93, Rec., p. I-4705, punctul 17), și Hotărârea din 7 iunie 2007, van der Weerd și alții (C-222/05-C-225/05, Rep., p. I-4233, punctul 28).

155/A din Legea nr. III din 1952 privind Codul de procedură civilă prevede: „[o]rdonanța de trimitere preliminară poate face obiectul unui apel. Nu se poate declara apel împotriva unei ordonanțe de respingere a unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare” [13]. Ar rezulta astfel că normele generale referitoare la efectul suspensiv al apelului sunt aplicabile în acest context [14]. Instanța de trimitere precizează în decizia acesteia că, dacă un apel este formulat împotriva ordonanței de trimitere preliminară, instanța sesizată în apel poate reforma [această] ordonanță, poate desființa trimiterea preliminară și poate dispune ca instanța care a pronunțat ordonanța [menționată] să continue procedura de drept intern suspendată. Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă normele naționale de procedură sunt compatibile cu procedura preliminară, astfel cum aceasta este prevăzută în tratat.

12. De asemenea, am putea susține că această întrebare este inadmisibilă, având în vedere faptul că, în prezenta cauză, nu s-a declarat apel împotriva ordonanței de trimitere [15]. Nu este mai puțin adevărat că posibilitățile de declarare a apelului constituie o problemă de drept intern de competența instanței naționale. În plus, considerăm că, în prezenta cauză, Curtea ar trebui să respecte în special solicitările instanței naționale și să profite de ocazia de a oferi orientări în această privință. Motivele pentru care concluzionăm că această întrebare este admisibilă sunt aceleași pentru care considerăm admisibilă a doua întrebare.

13. În primul rând, această întrebare nu este strict ipotetică. Întrebarea este strâns legată de situația de fapt din cauză (a cărei realitate nu este contestată), iar răspunsul ce urmează a fi dat instanței naționale ar putea, cu siguranță, să fie pertinent în vederea pronunțării deciziei sale în cadrul soluționării unui posibil apel – o eventualitate pe care instanța de trimitere a considerat-o pertinentă atunci când a pronunțat ordonanța. În opinia noastră, putem vorbi de o întrebare ipotetică care să justifice o decizie de inadmisibilitate doar atunci când fie situația de fapt în sine, fie legătura dintre întrebare și situația de fapt este artificială. Numai în aceste cazuri pot fi invocate motivele care justifică inadmisibilitatea întrebărilor ipotetice (interpretare eronată a faptelor, antepronunțare sau riscul unui abuz) [16]. Cu toate acestea, în prezenta cauză, Curtea nu ar da un răspuns în drept pe baza unui context de fapt ipotetic care, prin falsificarea contextului real de interpretare și de aplicare a unei norme de drept, ar putea prejudicia calitatea și legitimitatea unei hotărâri judecătorești. În realitate, singurul aspect al acestei cauze pe care l-am putea califica drept ipotetic ar trebui considerat mai degrabă un element de incertitudine. Este vorba despre faptul că răspunsul pe l-ar da Curtea s-ar putea dovedi neconcludent pentru soluționarea acțiunii principale, în măsura în care ordonanța de trimitere nu ar face obiectul unui apel. În orice caz, un astfel

13 — În plus, articolul 249/A prevede că un apel distinct poate fi formulat de asemenea împotriva unei „[o]rdonanț[e] de *respingere* a unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare [...] pronunțată în cursul unei proceduri în *a doua* instanță” (sublinierea noastră).

14 — În temeiul dispoziției privind trimiterile preliminare prevăzute la articolul 259 din Legea nr. III din 1952 privind Codul de procedură civilă.

15 — Comisia invocă faptul că ordonanța de trimitere are autoritate de lucru judecat. Totuși, acest aspect nu face parte din ordonanța de trimitere și, în opinia noastră, nu ar trebui să fie concludent în aprecierea admisibilității întrebării.

16 — A se vedea Concluziile avocatului general Jacobs prezentate în cauza Österreichischer Gewerkschaftbund, citată la nota de subsol 8, punctele 53-55.

de element de incertitudine nu este absent din alte întrebări de drept asupra cărora Curtea se pronunță în mod obișnuit. Curtea nu poate fi niciodată sigură de faptul că răspunsul pe care îl dă va fi, în realitate, pertinent în ceea ce privește soluționarea acțiunii principale. De exemplu, în vederea soluționării cauzei, instanța națională s-ar putea pronunța în temeiul unui aspect de drept procedural fără a utiliza niciodată răspunsul cu privire la dreptul comunitar oferit de Curte. Atât timp cât întrebarea a rezultat din fapte veridice a căror legătură cu dreptul comunitar nu este artificială, aceasta nu are semnificația unui răspuns al Curții la întrebări ipotetice. Se impune să se facă o distincție între o întrebare bazată pe o situație de fapt artificială sau fără legătură cu situația de fapt din cauză (o astfel de întrebare este, în opinia noastră, ipotetică și, prin urmare, inadmisibilă) și o întrebare care se referă la situația de fapt din cauză, dar care s-ar putea dovedi neconcludentă în vederea soluționării litigiului (întrebare care, în opinia noastră, nu este ipotetică și trebuie considerată admisibilă).

14. În al doilea rând, în pofida faptului că ar fi, în mod evident, pertinentă în ceea ce privește desfășurarea procedurii preliminare, nu putem vedea un alt mijloc prin care întrebarea să fie adresată Curții. Desigur, teoretic este posibil ca o parte în cadrul unui litigiu național pendinte la o instanță de grad inferior să poată formula un apel împotriva unei decizii de trimitere la o instanță de grad superior și ca instanța de grad inferior să mențină decizia de trimitere, în pofida normelor naționale de procedură potrivit cărora apelul are un efect suspensiv. În astfel de situații, problema consecințelor unui astfel de apel ar avea, cu siguranță, o pertinență imediată. Cu toate acestea, un astfel de scenariu ar obliga instanța de grad inferior să nu respecte normele naționale de procedură fără a cunoaște faptul că dreptul comunitar îi conferă puterea de a proceda în acest mod. În mod evident, instanța de grad inferior s-ar afla astfel într-o situație foarte neconfortabilă [17]. Fapt care, probabil, ar putea explica motivul pentru care o astfel de întrebare nu a fost încă niciodată în mod expres adresată Curții, deși anumite cauze anterioare și anumite dispoziții și practici naționale bine-cunoscute ar putea indica că o astfel de întrebare este, într-adevăr, de o importanță considerabilă în aplicarea cotidiană a dreptului comunitar de către instanțele naționale [18]. Sugerăm Curții să accepte raționamentul instanței naționale în ceea ce privește pertinența acestei întrebări în cadrul procedurii naționale și să răspundă la a treia întrebare adresată de instanța de trimitere, profitând de ocazia de a aborda această problemă de o importanță practică remarcabilă pentru dreptul comunitar. Astfel, Curtea

17 — De asemenea, am putea lua în considerare ipoteza inversă, și anume ca instanța de grad superior, sesizată cu un apel îndreptat împotriva unei decizii de trimitere, să suspende mai întâi judecarea cauzei pentru a adresa Curții întrebări cu titlu preliminar cu privire la compatibilitatea cu dreptul comunitar a unui astfel de apel. O astfel de ipoteză pare însă de asemenea puțin probabilă. În plus, dacă instanța națională de grad superior decide într-adevăr să adreseze Curții o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, se poate presupune că – doar din motive de economie procedurală – aceasta ar sesiza Curtea cu întrebări de fond și referitoare la dreptul comunitar, care au fost adresate inițial de către instanța de grad inferior [astfel cum a fost cazul în cauza Pharmon (Hotărârea din 9 iulie 1985, 19/84, Rec., p. 2281), care, inițial, era o trimitere a unei instanțe inferioare, înregistrată sub numărul 271/80, împotriva căreia s-a formulat apel și care, ulterior, a fost radiată], sau, cel puțin, ar include aceste întrebări în decizia acesteia (fapt care ar avea drept consecință că întrebarea de procedură prealabilă ar putea fi ea însăși criticată ca ipotetică, ținând cont de includerea în trimiterea preliminară a unor întrebări de fond). Aceasta ar echivala, de fapt, cu a plasa instanțele naționale într-un fel de cerc vicios și – din nou – ar putea explica motivul pentru care o astfel de întrebare nu a fost încă niciodată în mod expres adresată Curții (a se vedea O'Keefe, D., „Appeals against an Order to Refer under article 177 of the EEC Treaty", în *European Law Review*, vol. 9, 1984, p. 87, 101).

18 — În Concluziile prezentate în cauzele Rheinmühlen-Düsseldorf (Hotărârea din 16 ianuarie 1974, 166/73, Rec., p. 33, și Hotărârea din 12 februarie 1974, 146/73, Rec., p. 139), avocatul general Warner invocă, la pagina 44, faptul că această posibilitate de a formula apel, pe care o consideră contrară dreptului comunitar, exista în normele de procedură interne a cel puțin câteva state membre.

ar putea să prevină viitoarele obstacole susceptibile să îngreuneze cooperarea dintre Curte și instanțele naționale ale căror decizii de trimitere ar putea constitui obiectul unui apel.

15. Articolul 234 CE prevede că orice instanță a unui stat membru are posibilitatea de a adresa o trimitere Curții de fiecare dată când consideră că o trimitere preliminară cu privire la o problemă de interpretare sau de validitate referitoare la dreptul comunitar îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre [19]. Astfel, competența instanțelor naționale de a formula o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare rezultă din înseși prevederile tratatului. În plus, instanțele beneficiază de „cea mai largă posibilitate" de a sesiza Curtea [20].

16. În mod firesc, dreptul comunitar nu exclude posibilitatea ca o decizie a unei instanțe de grad inferior ce cuprinde o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare să fie supusă căilor de atac obișnuite prevăzute de dreptul național [21]. În schimb, atunci când s-a declarat apel împotriva unei decizii de trimitere, Curtea va rămâne, în principiu, fidelă deciziei de trimitere atât timp cât aceasta nu a fost reformată de instanța de trimitere [22]. Curtea poate suspenda procedura preliminară și poate aștepta soluția pronunțată în procedura de apel națională, cu condiția ca apelul să aibă efect suspensiv, iar Curtea să fie informată cu privire la acest fapt de către instanța de trimitere: această comunicare este considerată o cerere implicită de suspendare a procedurii preliminare [23]. Dacă, în schimb, instanța de trimitere solicită în mod expres, Curtea, în pofida efectelor pe care le poate avea un apel în dreptul intern, va continua desfășurarea procedurii preliminare [24].

17. Problema crucială este dacă normele naționale de procedură pot obliga instanța de grad inferior, în situația în care un apel a fost formulat împotriva deciziei de trimitere, să suspende și chiar să reformeze cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare. În realitate, această problemă a fost abordată de avocatul general Warner în Concluziile prezentate în cauzele Rheinmühlen-Düsseldorf [25] și am fi aproape tentați să facem o simplă trimitere la respectivele concluzii, în cuprinsul cărora avocatul general Warner a susținut că dreptul intern nu poate împiedica competența unei instanțe inferioare a unui stat membru de a sesiza Curtea cu titlu preliminar. Nu ne vom hazarda să încercăm să egalăm cu forța și claritatea raționamen-

19 — A se vedea de asemenea Hotărârea din 9 martie 1978, Simmenthal (106/77, Rec., p. 629, punctul 19).

20 — Hotărârea din 16 ianuarie 1974, Rheinmühlen-Düsseldorf, citată anterior (punctul 4).

21 — Hotărârea din 12 februarie 1974, Rheinmühlen-Düsseldorf, citată anterior (punctul 3).

22 — Hotărârea din 6 aprilie 1962, de Geus (13/61, Rec., p. 89, punctul 50), Hotărârea din 12 februarie 1974, Rheinmühlen-Düsseldorf, citată la nota de subsol 21 (punctul 3), și Hotărârea din 6 octombrie 1983, Le Lion și alții (2/82-4/82, Rec., p. 2973, punctul 9).

23 — A se vedea, de exemplu, Ordonanța din 3 iunie 1969, Chanel/Cepeha (31/68, Rec., p. 403), și Ordonanța din 14 iulie 1992, Bosman (C-269/92).

24 — Hotărârea din 30 ianuarie 1974, BRT și Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs (127/73, Rec., p. 51, punctul 3). A se vedea de asemenea O'Keefe, D., *op. cit.*

25 — Concluziile prezentate la 12 decembrie 1973 în cauzele respective.

tului prin care a ajuns la această concluzie. În schimb, ne limităm la a ne exprima acordul cu privire la concluziile sale și la a formula câteva observații complementare.

18. Mai multe motive pot explica faptul că o instanță de grad inferior ar *dori* să își reformeze cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare ulterior momentului formulării apelului împotriva deciziei de trimitere. De exemplu, părțile în litigiu au recurs la o modalitate alternativă de soluționare a litigiului în cadrul apelului [26]. De asemenea, am putea imagina situația ca, în urma deciziei pronunțate în apel, întrebările preliminare să rămână fără obiect deoarece ar rezulta, de exemplu, că acțiunea formulată la instanța de grad inferior era inadmisibilă. Putem observa astfel că procedura în apel și, respectiv, rezultatul unei asemenea proceduri ar putea foarte bine să determine o instanță inferioară să solicite suspendarea procedurii preliminare sau chiar să revoce decizia de trimitere. În orice caz, aceasta nu trebuie să conducă la concluzia că ar exista situații în care o hotărâre a unei instanțe care se pronunță în apel poate *obliga* o instanță inferioară să procedeze în mod asemănător.

19. Posibilitatea unei instanțe de grad inferior din fiecare stat membru de a consulta în mod direct Curtea este vitală pentru interpretarea uniformă și aplicarea efectivă a dreptului comunitar. Aceasta reprezintă de asemenea instrumentul care face din toate instanțele naționale instanțe care aplică dreptul comunitar. Prin intermediul cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare, instanța națională devine parte la o dezbatere asupra dreptului comunitar fără a depinde de alte autorități sau de alte instanțe jurisdicționale naționale [27]. Nu a fost în intenția autorilor tratatului ca un astfel de dialog să fie filtrat de către orice altă instanță națională, indiferent de ierarhia instanțelor din statul membru respectiv. Astfel cum a declarat Curtea Supremă irlandeză (în cadrul unui refuz de a judeca un recurs introdus împotriva unei decizii de trimitere), „competența respectivă este conferită [instanței de grad inferior] de către tratat, fără cea mai mică rezervă, expresă sau implicită, conform căreia decizia acesteia ar putea fi infirmată de orice altă instanță națională” [28].

20. Prin urmare, problema necesității unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare este o chestiune care urmează să fie decisă între instanța de trimitere și Curte. Într-adevăr, din acest motiv Curtea decide, în cele din urmă, cu privire la admisibilitatea unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare, iar nu o instanță națională care, în cadrul ierarhiei instanțelor din statul membru respectiv, ar avea un grad superior față de instanța de trimitere. Dacă ar fi adevărată soluția contrară, ar fi posibil ca, în temeiul unei norme sau practici de drept intern, deciziile de trimitere ale instanțelor inferioare să fie supuse în mod sistematic unui apel, fapt care ar crea astfel o situație în care – cel puțin *de facto* – dreptul intern ar permite numai instanțelor de ultim grad de jurisdicție

26 — A se vedea, de exemplu, Ordonanța Chanel/Cepeha, citată la nota de subsol 23.

27 — Sarmiento, D., *Poder judicial e integración europea*, Thomson-Civitas, Madrid, 2004, p. 58.

28 — Cauza Campus Oil Ltd. și alții/The Minister for Industry and Energy, Ireland, The Attorney General și the Irish National Petroleum Co. Ltd. (Hotărâre a Curții Supreme din Irlanda pronunțată la 17 iunie 1983, în *Common Market Law Review*, vol. 1, 1984, p. 479).

să formuleze cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare. Riscul ca această problemă să fie tratată în sensul că privește normele de procedură naționale, iar nu dreptul comunitar, este evidențiat în prezenta cauză, în care dreptul național permite doar formularea unui apel împotriva unei decizii prin care se dispune o trimitere preliminară. Aceasta ar echivala cu a permite dreptului procedural național să modifice condițiile trimiterilor preliminare prevăzute la articolul 234 CE.

21. Pe scurt, dreptul comunitar conferă oricărei instanțe din fiecare stat membru competența de a adresa Curții cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare. Această competență nu poate fi restrânsă de dreptul național. În consecință, conchidem că articolul 234 CE se opune aplicării normelor naționale potrivit cărora instanțele naționale pot fi obligate să suspende sau chiar să reformeze o decizie de trimitere.

D — *A patra întrebare*

22. A patra întrebare se referă la dreptul de stabilire. Potrivit dreptului maghiar al societăților, astfel cum este descris în decizia de trimitere, sediul social al unei societăți constituite în temeiul dreptului maghiar este locul în care se situează administrația centrală a acesteia („központi ügyintézés helye”) [29]. Cu alte cuvinte, locul în care se află administrația centrală a societății este presupus a fi locul în care a fost constituită această societate. Un transfer al administrației centrale a societății de drept maghiar va fi, în mod obișnuit, înscris în registrul societăților dacă transferul are loc în Ungaria [30]. Astfel cum rezultă din situația de fapt menționată în decizia de trimitere, Cartesio intenționează să își transfere administrația centrală în Italia. Cu toate acestea, în loc de a se constitui din nou ca societate de drept italian, Cartesio dorește să fie considerată în continuare societate constituită în Ungaria și supusă dreptului maghiar al societăților.

23. Rezultă că dreptul maghiar al societăților se bazează pe teoria „sediului real”, potrivit căreia o societate trebuie să respecte integral dispozițiile în materie de societăți din țara în care se situează sediul real al acesteia [31]. Într-adevăr, în teoria sediului real „naționalitatea și rezidența unei societăți sunt împletite în mod indisociabil” [32]. Aplicând integral această teorie, dreptul maghiar al societăților – astfel cum este interpretat și aplicat de către Bács-

29 — Articolul 16 alineatul 1 din Legea nr. CXLV din 1997 privind înregistrarea societăților, publicitatea referitoare la societăți și procedura jurisdicțională de înregistrare (A cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. törvény) prevede că „[s]ediul social al societății […] se află în locul în care se situează centrul de conducere a activităților acesteia și trebuie indicat cu ajutorul unei plăci”.

30 — Articolul 34 alineatul 1 din Legea nr. CXLV din 1997 prevede că „[o]rice transfer al sediului societății în circumscripția altui tribunal care are obligația ținerii registrului societăților trebuie aprobat, fiind vorba despre o modificare, de tribunalul de la locul sediului precedent. După examinarea cererilor de modificare a mențiunilor din registru anterioare schimbării sediului, acest tribunal aprobă transferul”.

31 — Edwards, V., *EC Company Law*, Oxford: Clarendon Press, 1999, p. 336.

32 — *Ibidem*.

Kiskun Megyei Bíróság în calitatea acestuia de Cégbíróság – interzice „exportul" unei persoane juridice maghiare către teritoriul unui alt stat membru. Deși o societate de drept maghiar poate să desfășoare activități economice în alt stat membru sau să își stabilească o filială în acel stat membru, administrația centrală a acesteia trebuie să rămână în Ungaria. Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 43 CE și 48 CE se opun normelor naționale care fac imposibil pentru o societate constituită în temeiul dreptului național transferul administrației centrale în alt stat membru.

24. Guvernul maghiar susține că articolele 43 CE și 48 CE nu se aplică cauzei de față. Irlanda, și guvernele polonez, slovac și al Regatului Unit au același punct de vedere. Pe de altă parte, Cartesio, guvernul olandez și Comisia susțin că este vorba despre o restricție privind dreptul de stabilire și că, în consecință, sunt aplicabile articolele 43 CE și 48 CE.

25. În opinia noastră, punctul de vedere potrivit căruia cauza de față iese din domeniul de aplicare al normelor tratatului referitoare la dreptul de stabilire este incorect. Este evident că normele de drept intern care permit unei societăți să își transfere administrația centrală numai în interiorul teritoriului național tratează situațiile transfrontaliere mai puțin favorabil decât situațiile pur naționale [33]. De fapt, aceste norme constituie o discriminare împotriva exercitării liberei circulații [34]. Cartesio dorește să își transfere administrația centrală în Italia. Prin urmare, rezultă că ceea ce își propune Cartesio este „exercitarea efectivă a unei activități economice prin instalarea în mod stabil în alt stat membru pentru o perioadă nedeterminată" [35]. În aceste împrejurări, este evident că trebuie aplicate normele tratatului privind dreptul de stabilire [36].

26. Este adevărat că în Hotărârea Daily Mail and General Trust, Curtea a declarat că o societate nu ar putea să invoce libertatea de stabilire pentru a-și transfera centrul de direcție în alt stat membru (în acest caz, Țările de Jos) în vederea vânzării unei părți semnificative a activului său tangibil și de a utiliza produsul unei astfel de vânzări pentru cumpărarea propriilor acțiuni, fără plata impozitelor datorate în mod obișnuit în statul membru de origine (Regatul Unit) [37]. Potrivit legislației din Regatul Unit aplicabile

33 — A se vedea în același sens Hotărârea din 18 noiembrie 1999, X și Y (C-200/98, Rec., p. I-8261, punctele 26-28), Hotărârea din 11 martie 2004, de Lasteyrie du Saillant (C-9/02, Rec., p. I-2409, punctele 42 și 46), Hotărârea SEVIC Systems, citată la nota de subsol 7 (punctele 14, 22 și 23), precum și Hotărârea din 18 iulie 2007, Oy AA (C-231/05, Rep., p. I-6373, punctele 31-43).

34 — A se vedea de asemenea punctele 41 și 46 din Concluziile noastre prezentate în cauzele Alfa Vita Vassilopoulos și Carrefour-Marinopoulos (Hotărârea din 14 septembrie 2006, C-158/04 și C-159/04, Rec., p. I-8135).

35 — A se vedea Hotărârea din 25 iulie 1991, Factortame și alții (C-221/89, Rec., p. I-3905, punctul 20), Hotărârea din 4 octombrie 1991, Comisia/Regatul Unit (C-246/89, Rec., p. I-4585, punctul 21), și Hotărârea din 12 septembrie 2006, Cadbury Schweppes și Cadbury Schweppes Overseas (C-196/04, Rec., p. I-7995, punctele 54 și 66).

36 — A se vedea în special Hotărârea din 5 octombrie 2004, CaixaBank France (C-442/02, Rec., p. I-8961, punctul 11 și jurisprudența citată).

37 — Hotărârea din 27 septembrie 1988, Daily Mail and General Trust (81/87, Rec., p. 5483, punctul 7).

societăților comerciale, societățile au posibilitatea – cu condiția unei autorizări din partea autorităților fiscale – să își stabilească centrul de direcție și administrația centrală în alt stat membru fără a-și pierde personalitatea juridică sau calitatea de societate de drept britanic [38]. Cu toate acestea, în cauza respectivă autoritățile fiscale nu au recunoscut acest transfer și au susținut că societatea trebuie să vândă cel puțin o parte din active înaintea transferului rezidenței fiscale în afara Regatului Unit [39]. Curtea a respins punctul de vedere al societății, potrivit căruia autoritățile fiscale au încălcat dreptul de stabilire. Conștientă de diferențele existente între reglementările statelor membre cu privire la societăți, Curtea a declarat că societățile există numai în temeiul dreptului național și că „tratatul nu poate fi interpretat în sensul că ar oferi societăților de drept național un drept de transfer al centrului de direcție și al administrației centrale ale acestora în alt stat membru, continuând în același timp să fie supusă legislației statului membru în care a fost constituită” [40]. Prin urmare, condițiile de „viață” și de „moarte” ale unei societăți sunt determinate doar de legislația statului în care s-a constituit respectiva societate [41]. Trebuie să admitem că ceea ce statul a dat, statul poate lua.

27. Cu toate acestea, jurisprudența referitoare la dreptul de stabilire al societăților a evoluat ulterior Hotărârii Daily Mail and General Trust, iar abordarea Curții a devenit mai subtilă [42]. Este adevărat că această evoluție a fost însoțită de un număr de semnale contradictorii în jurisprudență. În special, în Hotărârile Centros [43], Überseering [44] și Inspire Art [45], jurisprudența pare să ia o direcție diametral opusă celei urmate de Curte în Hotărârea Daily Mail and General Trust, citată anterior. De fapt, Curtea a respins în mod constant argumentul potrivit căruia normele interne de drept al societăților ar trebui să reiasă din domeniul de aplicare al prevederilor tratatului privind dreptul de stabilire. În acest sens, Curtea a declarat în Hotărârea Inspire Art, citată anterior, că „împrejurarea potrivit căreia Inspire Art s-a constituit în Regatul Unit cu scopul de a eluda legislația olandeză referitoare la dreptul societăților care prevede condiții mai stricte în ceea ce privește capitalul minim și plata acțiunilor nu exclude faptul ca această constituire a unei sucursale în Țările de Jos să beneficieze de libertatea de stabilire, astfel cum aceasta este prevăzută la articolele 43 CE și 48 CE” [46]. O astfel de declarație este în mod fundamental incompatibilă cu ideea potrivit căreia constituirea și funcționarea societăților sunt guvernate în mod exclusiv de diversele reglementări naționale ale statelor membre.

28. S-au făcut mai multe eforturi – inclusiv din partea Curții – de a distinge, cu privire la situația de fapt, cauza Daily Mail and General Trust de cauzele Centros, Überseering și

38 — Hotărârea Daily Mail and General Trust, citată anterior, punctele 3 și 5.

39 — *Idem*, punctul 8.

40 — *Idem*, punctul 24.

41 — *Idem*, punctul 19: „Trebuie avut în vedere faptul că, spre deosebire de persoanele fizice, societățile sunt entități constituite în temeiul unei ordini juridice și, în stadiul actual al dreptului comunitar, în temeiul dreptului național. Ele există numai în temeiul unor legislații naționale variate care determină constituirea și funcționarea lor.”

42 — De fapt, raționamentul Curții s-a apropiat de raționamentul avocatului general Darmon în Concluziile prezentate în cauza Daily Mail and General Trust, citată anterior.

43 — Hotărârea din 9 martie 1999 (C-212/97, Rec., p. I-1459).

44 — Hotărârea din 5 noiembrie 2002 (C-208/00, Rec., p. I-9919).

45 — Hotărârea din 30 septembrie 2003 (C-167/01, Rec., p. I-10155).

46 — Hotărârea Inspire Art, citată la nota de subsol 45, punctul 98.

Inspire Art, prin concentrarea asupra unor aspecte cum ar fi caracterul principal sau secundar al sediului ori asupra faptului că acest sediu a fost deplasat în interiorul aceluiași stat membru sau în străinătate. Nu este de mirare însă că aceste eforturi nu au fost niciodată pe deplin convingătoare [47]. În mod specific, cadrul analitic general al Curții cu privire la articolele 43 CE și 48 CE nu s-a acomodat cu distincția între situațiile în care statele membre împiedică sau descurajează societățile care sunt constituite potrivit *propriului* drept al societăților să încerce să își transfere în străinătate sediul și situațiile în care statul membru *gazdă* restricționează libertatea de stabilire [48]. În plus, această distincție se îndepărtează de raționamentul Curții din însăși Hotărârea Daily Mail and General Trust [49]. După cum avocatul general Tizzano a observat în mod întemeiat în Concluziile prezentate în cauza SEVIC Systems, citată anterior, „este evident că, astfel cum rezultă din jurisprudență, articolul 43 CE nu se limitează la a interzice unui stat membru să împiedice sau să restricționeze stabilirea operatorilor străini pe teritoriul propriu, ci, de asemenea, se opune ca un stat membru să obstrucționeze stabilirea operatorilor naționali în alt stat membru […]. Cu alte cuvinte, sunt interzise atât restricțiile «la intrarea», cât și restricțiile «la ieșirea» de pe teritoriul național” [50].

29. Problema este că, în opinia noastră, declarațiile citate mai sus din cauzele Daily Mail and General Trust și Inspire Art nu reflectă corect jurisprudența și logica sa implicită. Pe de altă parte, în pofida a ceea ce sugerează Hotărârile Inspire Art și Centros, s-ar putea să nu fie posibil întotdeauna să se invoce cu succes dreptul de stabilire în vederea constituirii unei societăți numai sub aspect nominal, având drept unic scop eludarea propriei reglementări naționale în materie de societăți. În recenta Hotărâre Cadbury Schweppes și Cadbury Schweppes Overseas, citată anterior, Curtea a reiterat că „circumstanța că o societate a fost înființată într-un stat membru pentru a beneficia de o legislație mai favorabilă nu este, *în sine*, suficientă pentru a se concluziona cu privire la o utilizare abuzivă [a libertății de stabilire]” [51]. Cu toate acestea, Curtea a subliniat de asemenea că statele membre pot lua măsuri pentru a preveni „planuri pur artificiale, care nu reflectă realitatea economică” și care sunt destinate să eludeze legislația națională [52]. În special, dreptul de stabilire nu împiedică statele membre în a se dovedi prudente față de societățile „cutii de scrisori” sau societățile „ecran” [53]. În opinia noastră, acest lucru nuanțează într-o măsură semnificativă Hotărârile citate anterior Centros și Inspire Art și reafirmă jurisprudența constantă cu privire la principiul interdicției abuzului de drept

47 — Pentru o prezentare generală și o analiză critică a teoriilor care încearcă să explice diferențele între, pe de o parte, Hotărârea Daily Mail and General Trust, citată anterior, și, pe de altă parte, Hotărârile Centros și Überseering, a se vedea Ringe, W.-G., „No Freedom of Emigration for Companies?”, în *European Business Law Review*, 2005, p. 621.

48 — A se vedea Hotărârea Centros, citată la nota de subsol 43, Hotărârea din 13 aprilie 2000, Baars (C-251/98, Rec., p. I-2787, punctul 28), Hotărârea Überseering, citată la nota de subsol 44, Hotărârea Inspire Act, citată la nota de subsol 45, și Hotărârea de Lasteyrie du Saillant, citată la nota de subsol 33, punctul 42.

49 — Hotărâre citată la nota de subsol 37, punctul 16.

50 — Concluziile avocatului general Tizzano prezentate în cauza SEVIC Systems, citată la nota de subsol 7 (punctul 45). Punctele de vedere ale avocatului general au fost confirmate de către Curte la punctele 22 și 23 din hotărârea respectivă.

51 — Punctul 37 din Hotărârea Cadbury Schweppes și Cadbury Schweppes Overseas, citată la nota de subsol 35 (sublinierea noastră). Observăm faptul că Curtea s-a referit la punctul 96 din Hotărârea Inspire Art, dar a optat pentru o formulare puțin diferită („în scopul” în loc de „doar în scopul”).

52 — Hotărârea Cadbury Schweppes și Cadbury Schweppes Overseas, citată la nota de subsol 35, punctele 51-55.

53 — *Idem* (punctul 68).

comunitar [54], deși Curtea continuă – pe bună dreptate – să utilizeze cu multă rezervă noțiunea „abuz” [55].

30. Pe de altă parte, în pofida a ceea ce pare a sugera Hotărârea Daily Mail and General Trust, Curtea nu exclude, *a priori*, anumite părți din legislația statelor membre din domeniul de aplicare al dreptului de stabilire [56]. Curtea tinde mai degrabă să insiste asupra *efectelor* pe care normele sau practicile de drept intern le pot avea asupra libertății de stabilire și să evalueze conformitatea acestor efecte cu dreptul de stabilire, astfel cum acesta este garantat prin tratat. În ceea ce privește normele naționale referitoare la constituirea societăților, abordarea Curții este inspirată de două preocupări. În primul rând, în stadiul actual al dreptului comunitar, statele membre sunt libere să aleagă un regim întemeiat fie pe teoria sediului real, fie pe teoria constituirii și, într-adevăr, statele membre au optat în favoarea unor reguli de constituire foarte diferite. În al doilea rând, exercitarea efectivă a libertății de stabilire necesită cel puțin un anumit grad de recunoaștere reciprocă și de coordonare a acestor regimuri variate. O astfel de abordare are drept consecință faptul că, în mod obișnuit, jurisprudența respectă normele naționale referitoare la societăți, indiferent dacă acestea se întemeiază pe teoria sediului real sau pe teoria constituirii. Cu toate acestea, în același timp, exercitarea efectivă a dreptului de stabilire implică faptul că niciuna dintre cele două teorii nu poate fi aplicată în integralitate – cel mai bun exemplu până în prezent ar fi Hotărârea Überseering, citată anterior [57].

31. În concluzie, în opinia noastră, este imposibil să conchidem că, în stadiul actual al dreptului comunitar, statele membre exercită o libertate absolută în a determina „viața” sau „moartea” societăților constituite potrivit dreptului național, fără a lua în considerare consecințele pe care le-ar putea avea cu privire la libertatea de stabilire. O altă soluție ar conduce la concluzia că statele membre ar avea o *carte blanche* pentru a aplica „pedeapsa cu moartea” unei societăți constituite potrivit legislației naționale, doar pentru motivul că aceasta a decis să beneficieze de libertatea de stabilire. Un transfer intracomunitar al administrației centrale poate constitui, în special pentru întreprinderile mici și mijlocii, o

54 — A se vedea punctul 9 din Concluziile avocatului general Darmon prezentate în cauza Daily Mail and General Trust, citată la nota de subsol 37, și jurisprudența citată la acel punct. Am discutat în detaliu principiul interdicției abuzului de drept comunitar în Concluziile noastre prezentate în cauza Halifax și alții (Hotărârea din 21 februarie 2006, C-255/02, Rec., p. I-1609). A se vedea de asemenea de la Feria, R., „Prohibition of abuse of (Community) law: the creation of a new general principle of EC law through tax”, în *Common Market Law Review*, vol. 45, 2008, p. 405-408.

55 — Principiul interdicției abuzului de drept a fost descris ca „un drog care pare inofensiv la început, dar care poate să aibă efecte secundare foarte dezagreabile” (Gutteridge, H. C., „Abuse of Rights”, în *Cambridge Law Journal*, vol. 5, 1933-1935, p. 22, 44). De aceea considerăm că este înțelept să aplicăm acest principiu numai cu multă rezervă.

56 — „Nu există un nucleu de suveranitate pe care un stat membru l-ar putea invoca în fața Comunității” (Lenaerts, K., „Constitutionalism and the many faces of federalism”, în *American Journal of Comparative Law*, vol. 38, 1990, p. 205 și următoarele, 220). A se vedea în special Hotărârea din 13 decembrie 2005, Marks & Spencer (C-446/03, Rec., p. I-10837, punctul 29), și Hotărârea din 13 martie 2007, Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation (C-524/04, Rep., p. I-2107, punctul 25) (în materie fiscală), Hotărârea din 14 ianuarie 1997, Centro-Com (C-124/95, Rec., p. I-81, punctul 25) (în domeniul politicii externe și al securității), și Hotărârea din 11 decembrie 2007, International Transport Workers' Federation și Finnish Seamen's Union (C-438/05, Rep., p. I-10779, punctul 40) (în domeniul politicii sociale). Cu toate acestea, în măsura în care aceste domenii sunt de competența lor, statele membre au obligația să exercite această competență fără a intra în conflict cu dreptul comunitar.

57 — Citată la nota de subsol 44. Această cauză pune în discuție dispozițiile germane potrivit cărora numai persoanele care au capacitate juridică pot sta în justiție și potrivit cărora – în conformitate strictă cu „teoria sediului” („Sitztheorie”) – societățile sunt considerate ca având capacitate juridică numai dacă au sediul efectiv în Germania. Potrivit punctului 93 din hotărârea Curții, faptul de a nega capacitatea de a sta în justiție a unei societăți constituite în mod legal într-un alt stat membru unde își are sediul social „ar echivala cu o negare evidentă a libertății de stabilire” și nu poate fi justificată pentru motive de interes general.

modalitate simplă și eficientă de a desfășura o activitate economică efectivă în alt stat membru, fără a suporta costurile și formalitățile administrative pe care le-ar implica o dizolvare a societății în statul membru de origine urmată de o nouă constituire completă în statul membru de destinație. În plus, astfel cum Comisia a subliniat în mod corect, procesul de dizolvare a unei societăți într-un stat membru și, ulterior, noua constituire potrivit dreptului intern al unui alt stat membru pot avea o durată considerabilă, timp în care societatea respectivă poate să se găsească în situația de a fi împiedicată să desfășoare orice activitate.

32. În consecință, chiar dacă, în cauza de față, restricția privind libertatea de stabilire rezultă direct din normele naționale cu privire la constituirea și funcționarea societăților, problema care se ridică este dacă aceste restricții pot fi justificate prin motive de interes public general [58], cum ar fi prevenirea abuzurilor sau a comportamentelor frauduloase [59] sau protecția intereselor, de exemplu, a creditorilor, a asociaților minoritari, a salariaților sau a autorităților fiscale [60].

33. Având în vedere aceste interese, s-ar putea admite ca un stat membru să impună întrunirea anumitor condiții înainte ca o societate constituită potrivit dreptului intern să poată să își transfere administrația centrală în străinătate [61]. De exemplu, statul membru ar putea considera că nu ar mai fi în măsură să exercite niciun control efectiv asupra societății și ar putea solicita, în consecință, ca aceasta să își modifice actele de constituire și să înceteze să mai fie reglementată doar de legislația în temeiul căreia a fost constituită [62].

34. Această situație nu se aplică însă în cauza de față. Normele naționale în discuție neagă complet posibilitatea pentru o societate de drept maghiar de a-și transfera administrația centrală în alt stat membru. Dreptul maghiar, astfel cum acesta este aplicat de Bács-Kiskun Megyei Bíróság, nu se limitează la a supune acest transfer unor condiții, ci impune dizolvarea societății. Observăm cu dificultate – cu atât mai mult cu cât guvernul maghiar nu a prezentat nicio justificare – cum o astfel de măsură, ce constituie „o negare evidentă a libertății de stabilire” [63], ar putea fi necesară în numele interesului general [64].

58 — Hotărârea din 30 noiembrie 1995, Gebhard (C-55/94, Rec., p. I-4165, punctul 37), Hotărârea CaixaBank France, citată la nota de subsol 37 (punctul 11), și Hotărârea din 28 februarie 2008, Deutsche Shell (C-293/06, Rep., p. I-1129, punctul 28).

59 — Hotărârea Cadbury Schweppes și Cadbury Schweppes Overseas, citată la nota de subsol 35, punctele 51-55.

60 — Hotărârea Überseering, citată la nota de subsol 44 (punctul 92), și Hotărârea SEVIC Systems, citată la nota de subsol 7 (punctul 28).

61 — A se vedea, prin analogie, articolul 8 din Regulamentul (CE) nr. 2157/2001 al Consiliului din 8 octombrie 2001 privind statutul societății europene (SE) (JO L 294, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 4, p. 113).

62 — Cum este cazul în special potrivit regimului instituit prin Regulamentul nr. 2157/2001.

63 — Hotărârea Überseering, citată la nota de subsol 44, punctul 93.

64 — A se vedea de asemenea Hotărârea SEVIC Systems, citată la nota de subsol 7, punctele 29 și 30.

35. Prin urmare, sugerăm Curții să dea următorul răspuns la cea de a patra întrebare adresată de către instanța națională: „[a]rticolele 43 CE și 48 CE se opun aplicării normelor naționale care fac imposibil transferul în alt stat membru a administrației centrale a unei societăți constituite potrivit dreptului național."

III — Concluzie

36. În temeiul considerațiilor precedente, propunem Curții ca, la întrebările adresate de Szegedi Ítélőtábla, să răspundă după cum urmează:

„1) Într-o situație precum cea din cauza de față, o instanță care se pronunță în apel poate să adreseze Curții o trimitere preliminară în cadrul apelului împotriva deciziei unei instanțe inferioare, deși nici procedura în fața instanței inferioare, nici examinarea apelului nu intervin în contextul unei proceduri contradictorii.

2) Faptul că un recurs împotriva unei decizii a unei instanțe naționale este limitat la aspecte de drept și nu are un efect suspensiv automat nu are drept consecință că această instanță ar fi vizată de obligația prevăzută la articolul 234 al treilea paragraf CE.

3) Articolul 234 CE se opune aplicării normelor naționale potrivit cărora instanțele naționale pot fi obligate să suspende sau chiar să reformeze o decizie de trimitere.

4) Articolele 43 CE și 48 CE se opun aplicării normelor naționale care fac imposibil transferul într-un alt stat membru a administrației centrale a unei societăți constituite potrivit dreptului național.”